

І.М. Лильо

ДО ПИТАННЯ ПРО УЧАСТЬ ГРЕКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СТАВРОПІГІЙСЬКОГО БРАТСТВА У ЛЬВОВІ В XVI-XVIII ст.

Розглянуто питання активності грецьких іммігрантів в житті Ставропігійського братства – громадської інституції, що була виразником інтересів православного населення Львова.

Основне завдання нашої розвідки – на підставі наявного джерельного та опублікованого матеріалу прояснити суперечливі моменти, що були впроваджені в історіографію у минулому та як наслідок, призвели до втрати інтересу щодо вивчення історії греків на території Руського Воєводства Речі Посполитої в XVI-XVII ст. В роботі показано, що присутність греків в роботі православних братств була низкою практичних кроків, котрі сприяли їх швидкій адаптації у місцеве середовище. Ці дії вдало поєднувались з одночасним прагненням греків до збереження власної релігійної та національної ідентичності. В умовах несприятливого ставлення тогочасної католицької влади Львова до православного населення, греки та українці були у братстві ситуативними союзниками. Грецькі купці часто виступали як добрі комунікатори між релігійними осередками Східного Середземномор'я та православними громадами українських і білоруських земель Речі Посполитої. Участь греків у діяльності львівського братства була подібною до поведінки грецьких іммігрантів на території Молдавії, Волощини та Балканського півострова.

Ключові слова: *Львів, греки, Ставропігійське братство, Річ Посполита, православна Церква.*

Питання ролі та місця греків в справах організації релігійного та суспільного життя українського населення на території Речі Посполитої в другій половині XVI ст. - першій половині XVII ст. все ще залишається дискусійним. Найкраще цю проблему видно на прикладі участі греків у найвідомішій громадській організації православних міщан – львівському Ставропігійському братстві.

Історіографія до вивчення минулого цієї громадської інституції українських міщан є доволі значною [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12]. Довший час базовими залишались розвідки опубліковані В. Лозінським [13] та Ф. Срібним [14]. Їх автори виявились анагоністами у справі оцінки місця та ролі греків в роботі братства.

В. Лозінський всіляко применшував роль українців в діяльності братства. Через наголошення на фактах фінансових дотацій, котрі братство отримувало зі сторони греків, він дійшов до висновку про функціональну недієздатність братства чи принаймні значну його узалежненість від постійної економічної підтримки [13, с. 310].

Ф. Срібний навпаки – всіляко підкреслював, що принципи рішення в братстві ухвалювали виключно діячі українського походження, а греки були помітним, але лише допоміжним елементом [14, с.7-9]. На маргінесі уваги залишилось “грецьке питання” в одного найкращих дослідників історії львівського братства – Я. Ісаєвича. Згадуючи про братчиків грецького походження, дослідник обмежився висновком, що в певний період “...керівні посади в братстві захопили багатії (часто грецького походження)” [4, с. 53]. Про маргінальність присутності греків в справах братства говорив і Б. Гудзяк [16, с. 199-200]. Зважаючи на те, що таким чином роль греків в братстві або нівелювалась бо перебільшувалась, варто ще раз повернутись до цього питання оперуючи наявними фактами.

Першу згадку про присутність греків у братстві датовано 11 травня 1579 р. В документах вказано імена Сави Гречина та Марка Гречина [16, с. 199]. Зростання чисельності греків у Львові мало поступовий, еволюційний характер. Варто пам'ятати, що ці терени завжди перебували в загально-європейському культурному просторі і водночас були розташовані на межі пограниччя християнських культур Заходу та Сходу. Це мало свої особливі вияви в духовному, економічному та громадському аспектах. Одним з них була участь греків в самоврядних організаціях, що утворювались навколо релігійних чи інших центрів. Приклади подібної організації міщан у Західній Європі неодинокі. Та причини їх утворення і діяльності діяльності не завжди можуть слугувати відповідником для порівняння з ситуацією на українських та білоруських землях [17].

Метою, що принципово відрізняла львівське братство від західноєвропейських аналогів був захист національно-культурних та релігійних інтересів його членів та всієї православної громади краю [18].

Пошуки підтримки для втілення власних ідей спонукали українців активніше шукати союзників. Саме такими надійними хоча й ситуативними партнерами стали грецькі купці та іммігранти. Для українців, котрі починаючи з другої половини XVI ст. знову активніше почали прилучалися до комерції, греки були взірцем успішного підприємця і мецената, що зміг реалізувати себе в умовах наявного економічного та правового простору Речі Посполитої.

У намаганні об'єднатись з українцями, греки набували необхідну їм початкову підтримку, що полегшувало доступ до отримання міського права чи встановлення корисних економічних та політичних контактів. Водночас, їх присутність підсилювала загальний авторитет братства [16, с. 192.]. У значимих кроках православної громади, греки активно проявили свою поставу під час відновлення руського владитства. У 1539 р. частина з них підтримали обрання львівським єпископом Макарія Тучапського [2, с. 147-148; 20, с. 178–189.]. В подальшому така співпраця лише міцніла. Схема відносин українців та греків не була унікальною лише для львівського братства. Подібні засади роботи прослідковуємо в роботі таких осередків як Рогатинське та Богоявленське братства [19, с. 76; 20, ІІІ.].

Греки охоче долучились до амбітних планів українців заснувати власну школу, лікарню, друкарню. Всі ці задуми вимагали як фінансових так і людських ресурсів. На додаток, значною проблемою тогочасного українського шкільництва був брак кваліфікованих кадрів, здатних гідно конкурувати із викладачами католицьких навчальних закладів. Тому у братських школах особливу увагу приділяли налагодженню якісного навчального процесу. За часів керівництва школою ректора Стефана Зизанія, у Львові з'явилися грецькі викладачі [22, с. 147-148, 181–184; 23, с. 371-377]. Гаврило Дорофейович з Дубно, за сприяння грека на ім'я Яніс Сімотас намагався переконати стати викладачем школи єпископа Кирила Лукаріса [23, с. 135]. Не дивно, що українці не оминули нагоди залучити до викладання іншого грецького клірика – архієпископа Елассонського – Арсенія.

Арсеній народився у січні 1550 р. у селі Калор'яно поблизу міста Тріккі в провінції Фессалія в сім'ї священика Феодора та його дружини Хрісафи [24, с. 1-52; 25, с. 7; 26, с. 55; 27, с. 89-99]. Він отримав добру початкову освіту під опікою старшого брата Йосафата, а потім у школі, що її заснував митрополит Лариси і майбутній царгородський патріарх Єремія II Транос. Коли в 1572 р. Єремію обрали патріархом, він викликав Арсенія до Константинополя та на початку 1580-х рр. рукоположив Арсенія на єпископа Елассону. Навесні 1585 р. Арсенія разом з єпископом Диррахіону - Паїсієм відпривили до Московії. Їх шлях пролягав через Львів де він пристав на пропозицію українців і два роки викладав у братській школі [28, с. 203; 18, с. 71].

Спільно з учнями єпископ Арсеній опрацював та опублікував в 1591 р. греко-

церковно-слов'янську граматику “Адельфотес” [29, с. 1-42], в основу якої поклав систему, розроблену видатним візантійським богословом та науковцем Константином Ласкарисом (1434–1501). Ці програми викладачі школи переклали на церковно-слов'янську мову. Львівський документ охоплював початковий і середній рівні навчання, передбачав вивчення арифметики, геометрії, музики та астрономії. В статуті школи визначалися головні напрямки та пріоритети організації навчального процесу, обов'язки вчителів та учнів. Особливий наголос робився на розвиток в особі таких якостей, як порядність, послух та сумлінність. Серед учнів школи наприкінці XVI ст. з'явилися імена і дітей місцевих греків. В каталозі учнів занотовано, що “Марко Гречин (Лангиш) дав сина свого Гавриська” [15, с. 16; 2, с. 74; 15, 197].

Видання “Адельфотесу” в 1591 р. започаткувало у наступні десятиліття написання інших граматик. Плідно працюючи над справою розбудови освітньої політики братства, Арсеній намагався максимально обережно виявляти свою позицію у конфлікті, що розгортався між братчиками та єпископом Гедеоном (Балабаном). Останній був противником отримання браством права “Ставропігії” вважаючи його таким, що підривало його владу. Проте, після чергового загострення, Арсеній допоміг звільнити “старших” братства від відлучення, накладеного на них львівським єпископом [30, с.46]. Вважається, що тривала присутність у Львові цього вчителя у поєднанні із значним впливом на формування та розвиток українського шкільництва, зміцнювало у братчиків почуття спільності із східною християнською традицією [16, с. 198]. Діяльність Арсенія могла б мати значно більший вплив якби не слабе володіння ним українською та польською мовами, що обмежувало його активність в міському просторі Львова [25, с. 17].

Попри очевидний позитив від праці Арсенія, залучення таких греків до творення та впорядкування шкільних програм мало для українського шкільництва і негатив. Надмірне зосередження уваги на церковнослов'янській та грецькій мовах часто йшло на шкоду вивченню латини та інших дисциплін. І як наслідок, призводило до того, що учні шкіл де-факто втрачали доступ до передових зразків європейського наукового простору. Проблемою був і факт, що підготовка, яку давала православна школа у Львові, не сприяла подальшій успішній кар'єрі у польсько-литовській державі [31, с.151].

Від'їзд Арсенія зі Львова не перервав традиції викладання. В 1637 р. серед вчителів згадувались Атаназій Грек та Миколай Грек [15, с. 16]. Згідно з рішенням товариства, останній отримував третину винагороди від оплат учнів та ділив із дяком Анастасієм прибутки від продажу свічок та подзвінного [32, с. 740]. Частину свого майна призначив на утримання в школі вчителя грецької та руської мови гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний [33, с. 59-60]. У 1630 – 1690 рр. ці кошти гетьмана братство передало в управління (оренду) грецькому купцю Янію, а пізніше Петру Афендику. Як відсоток за право їх використання вони щороку платили до братської скарбниці 160 зл. ренти. 1690 р. братство позичило з цих фондів 2000 зл. іншому львівському купцю – Куртовичу, поручителем котрого виступив грек Ю. Папара. Надалі сплата відсотків покладалась на власників Куртовичівської (пізніше Папарівської) кам'яниці [5, с. 167]. Справу розвитку освітніх програм українського міщанства в інших осередків підтримував і патріарх Кирило Лукаріс. Його протосинкел Йосиф, був викладачем у Києві [31, с. 159]. В 1641 р. при церкві Успіння Пресвятої Богородиці залишалось кілька вчителів грецької мови [19, с. 259].

Зростання наприкінці XVI ст. числа грецьких прочан, що прибували в Московію через українські землі для отримання матеріальної підтримки мало свій вплив і на активність православних братств. Саме через таких мандрівників львів'яни отримували актуальну інформацію про ситуацію в житті східної Церкви. Часті зміни східних патріархів, розбрат серед православної еліти сприймався ними болісно.

Попри такий стан справ у братствах намагались робити все можливе щоб підтримувати у місцевих громадах дух пост-візантійської християнської та культурної єдності. Для сприйняття самих греків в середовищі православних українців багато важила історична пам'ять [34, с. 50-51]. Спільність віри та політичного становища підкріплювалась подібністю доль, що провадило до формування певних стереотипів. Один з них – в Османській імперії турки панували над греками, а поляки переслідували східну Церкву [31, с. 114]. При цьому багато українців вважали, що становище греків було навіть вигіднішим, бо турки, на відміну від католиків, майже не втручались у внутрішнє життя Церкви. У важливих питаннях власної інституалізації вони продовжували сподіватись на підтримку давніх православних центрів. На жаль, навіть приїзд до Львова 11 (1) січня 1586 р. антиохійського патріарха Йоакима не зміг остаточно вирішити усі питання, що накопичились у православних громадах Речі Посполитої [35, с. 43].

Головною причиною його подорожі було отримання матеріальної та моральної підтримки від московського царя [30, с. 45-51; 16, с. 203-217]. Відвідини Львова були лише епізодом цієї мандрівки. Після ознайомлення із станом справ у Москві та в Київській митрополії, патріарх дійшов висновку, що львівські міщани найактивніше дбали про добробут православних інституцій на цій території [36, с. 513]. Він узаконив релігійну та просвітницьку діяльність львівського осередку, надав йому право старшинства над українськими та білоруськими братствами, затвердив незалежність братства в стосунках з місцевим єпископом. Львівське Ставропігійське братство отримало право керівництва над членами Рогатинського братства, поміж засновників якого був грек Федір та його дружина Анна. Це викликало чергове напруження. Під час суперечок з приводу прийняття унії родич владики Гедеона Балабана – Адам, разом з своїми людьми перебуваючи в Рогатині “...висмикав бороду” членові місцевого братства Федору Грекові [19, с. 76; 1, с. 3]. Отож, статут пришивдшив процеси реформування церковних інституцій України [37, с. 504]. Те, що патріарх Йоаким надав статут для львівського братства, на противагу діям єпископа Гедеона Балабана, свідчить, що цей документ готували заздалегідь [30, с. 206].

Братчики надавали новоотриманому документові велике значення. Про це свідчить загальний тон їх листа до константинопольського патріарха Феолепта, в якому вони просили про благословення [37, с. 138-140]. Через повільність проходження таких документів, відповідь вони отримали вже від іншого патріарха – Єремії II Траноса [37, с. 148-150]. Невдовзі цей патріарх також вирушив за фінансовою допомогою до Москви. Для уникнення можливих політичних непорозумінь, Єремія II попередньо звернувся до єпископа Арсенія з проханням про підготовку доброго ґрунту для його подорожі та отримання відповідного дозволу від польської влади. Відвідини у травні 1589 р. не були тривалими. Посланці коронного канцлера Я. Замойського зустріли патріарха на кордоні і супроводили до Замостя [16, с. 216]. 20 травня до почиту Єремії II там приєднався єпископ Арсеній. Звідти вони разом відбули до Москви [25, с. 19]. Для львівського братства велике значення мали розпорядження патріарха, видані вже на зворотному шляху до Царгорода восени 1590 р., в яких він виклав рекомендації щодо перспектив розвитку осередку [38, с. 62-67]. Історики Церкви вказували на непослідовну, хаотичну політику Константинопольського патріархату щодо Київської митрополії. Бажання покращити свою економічну ситуацію за рахунок різноманітних грамот та привілеїв призводило до посилення внутрішнього розбрату в українському середовищі [31, с. 151; 39, с. 61-62]. До позитивів зараховуємо факт, що за посередництва таких контактів на українські землі потрапляли зразки літератури та мистецтва [30, с. 48; 1, с. 204]. Зі Львова частина цих творів поширювалась за межі міста до інших братств за сприяння таких людей, як член Віленського братства Василь Тваровський, що в 1622 р. під розписку

позичив в бібліотеці львівського братства «Тріодь», написану грецькою мовою [1, с. 84].

Добрі особисті контакти греків на території Туреччини, Молдавії та Венеційської Республіки мали помітний вплив на господарську діяльність братства [5, с. 117; 40]. Ставропігія забезпечила собі кілька сталих джерел прибутку серед яких особливо важливим був продаж книг. Тут таланти греків також стали в нагоді. Грецький купець та міщанин І. Лангиш переконав друкаря Михайла Сльозку викупити в братства 100 екземплярів Псалтирів та Службеників, що погано продавались у роздріб [41, с. 51; 42, с. 133; 43, с. 108]. Проте, братчики не оминали нагоди отримати додаткові кошти за рахунок підприємливих греків й іншими способами. Окрім складок, що були обов'язковими для усіх, непоодинокими були випадки, коли грецькі купці брали з братської каси обіговий капітал для поїздки за товаром [37, с. 157-159, 814-815]. Частина отриманого зиску після повернення основного тіла позики, поповнювала скарбницю братства [44, с. 3; 18, с. 133].

Доволі вигідним для розміщення капіталу вважалась оренда нерухомості. За час роботи, братство отримало у власність від найбагатших членів кілька таких об'єктів. Це були землі на передмістях Львова, житлові кам'яниці в середмісті та багаті крами. Поміж українців, котрі створили подібні фундації, зустрічаємо і прізвище греків Константина Корнякта, родини Лангишів, Михайла Альвізія, Янія Мазаракі. Серед п'ятнадцяти легатій на Церкву Успіння Пресвятої Богородиці грекам належали чотири: Константин Корнякт 2000 зл. плюс 100 фл. з маєтку на Збоїщах. Він теж пожертвував 2000 зл. на монастир св. Онуфрія 30 фл., на православних отців. На чотири парастаси на рік - 25 фл. Додатково виділив кошти на "leguminy" для учнів школи та монастирського шпиталю. В 1655 р. П. Афендик з дружиною дали 160 фл. на рік на школу, та шпиталь. Михайло Альвізій дав 1000 зл. та відсотки (80 фл.) на церкву а також кошти отцям та «легуміни» для школи, шпиталю а також Крехівського монастиря. Легатія Яна Мазаракі з кам'яниці "Bilduzyńskieј" на суму 2000 зл. та відсотки 120 зл. на рік на свічки перед вітварями та оливу для лампадки [45, с. 108-110, 129-131; 46; 42, с. 345-349; 46, с. 117].

Греки були серед українців при початках творення братського устрою у Львові. Вже у перших відомих нам документах щодо діяльності міщан "грецької віри" при церкві Успіння Пресвятої Богородиці [5, с. 29; 47, с. 494-511]. Частіше грецькі прізвища починають з'являтися на сторінках документів братства лише наприкінці XVI ст., коли інституційно воно вже було оформлене та активно працювало. Після 1589 р. тут знову зустрічаємо імена впливових купців К. Корнякта чи Маноліса Арфанеса Маринетоса [5, с. 51].

У списку дев'яти братчиків є імена Михайла Серво, Антонія Катаккало та Адріана Дамокльо, Йосифа Ероса [15, с. 11]. Кількість греків у братстві зростала в міру їхнього напливу до міста. В перші десятиліття XVII ст. вони все частіше згадуються серед його членів [42, с. 558]. За період 1601-1712 рр. в списках братчиків було занотовано 20 осіб грецького походження. Окремих з них у братстві обирали на відповідальні посади. У 1648 р. І. Мазаракі разом з Андрієм Стрілецьким були ключниками церковної каси [48]. Павло Лавришевич разом з Василем Григоровичем у 1656 р. представляли інтереси православної громади Львова перед комісією сорока мужів [49, с. 90-100; 42, с. 203]. 1657 р. згаданого І. Мазаракі разом з С. Лавришевичем обрали сеньйорами братства [14, с. 20]. Останній у 1656 р. був призначений завідувачем братського шпиталю при монастирі Св. Онуфрія у Львові [50, с. 3-5] та активно працював під час його подальшої розбудови. Принаймні один з інвентарів церкви Успіння Пресвятої Богородиці з 1637 р. уклав Константин Мадзапета [47, с. 501].

Попри зростання чисельності греків, його українська частина завжди була достатньо міцною, щоб оберегти себе від будь-якого надмірного зовнішнього втручання.

Перебуваючи в стані перманентного конфлікту з офіційною владою та з владикою Гедеоном Балабаном, братчики виробили дієву систему захисту. Жодного разу ні греки, а ні українці не намагались провести поділи між собою за етнічною ознакою, вважаючи на рівні громадського життя головним ідентифікатором насамперед релігію.

Реальна значимість греків у справах товариства зросла лише наприкінці другої третини XVII ст. що особливо помітно на тлі протистояння між владикою Йосифом Шумлянським та його відвертими противниками – Ю. Папарою, Я. Мазаракі та О. Балабаном [19, 171]. Останні були учасниками численних судових процесів та навіть збройних нападів на слуг владики. Але, формальні впливи братчиків грецького походження посилювались лише тоді, коли становище саме української громади Львова ставало особливо вразливим. Особливо це помітно після початку національно-визвольної війни під проводом гетьмана Богдана Хмельницького в 1648 р.

Очевидно, що зростання чисельності заможних греків братстві неминуче призводило до посилення їх фінансового впливу. Саме навколо цих «грецьких коштів» і розгорнулася згадана вище дискусія В. Лозінського та Ф. Срібного. Проте, питання впливу греків на братство через фінанси не є простим. Якщо виходити із засади, що попри прагнення до інтеграції, греки у першому поколінні все ж залишались “чужорідним” для Львова елементом, то цілком закономірно, що частина з них могла взагалі лише сплачувати обов’язкові вкладки і в боротьбі українців за рівноправ’я виконувати роль пасивних спостерігачів. А підстави для такої поведінки в них були. Наприклад, після подій 7 січня 1588 р., коли владики Г. Балабан, перебуваючи в черговому загостренні конфлікту з братством, де-факто провокував конфлікт між українцями та греками. Він наказав священикам не відправляти жодних богослужінь у братській церкві й не уділяти міщанам Святого Причастя, за винятком – “панів греків” [19, с. 71-72]. Ставлення львівської влади до греків також було не на користь українців. Загальний тон документів вказує, що влада міста відрізняла «греків» від «городян грецької віри» вважаючи меншою загрозою для інтересів міста. Попри такі вияви, греки залишались лояльними щодо життя української громади та братства.

Зростання чи зменшення чисельності греків, а отже і їх посилення в товаристві інколи було наслідком і зовнішньої кон’юнктури. 15 червня 1631 р. волоський правитель Раду Леоне видав акт, який передбачав вигнання «...усіх грецьких бояр і торгівців, окрім тих, хто поселився на теренах країни від давніх часів» [51, с. 74]. Такі дії були реакцією на реальну загрозу з боку греків щодо політичних та економічних інтересів місцевого боярства. Становище ускладнилось ще більше після зміщення з молдавського престолу господаря Василя Лупула [51, с. 75]. Тож не дивно, що для частини греків саме українські землі в складі Речі Посполитої ставали бажаним місцем для поселення.

Для львівського середовища ці іммігранти були відносно новими людьми. Більшість з них, на початках перебування підписувалася у документах братства виключно грецькою мовою [42, с. 433]. Не маючи ще достатнього авторитету серед місцевих мешканців, новоприбулі могли розраховувати на власне утвердження переважно через українське середовище Львова. Для багатьох привабливою формою участі стала меценатська діяльність. Гроші для товариства збирали не лише серед греків що постійно чи перманентно мешкали у місті, але й серед тих, хто прибував лише на період ярмарків чи вирішення бізнесових інтересів [1, с. 200-201].

Ця схема проникнення на нові території аж ніяк не була для грецьких іммігрантів в Речі Посполитій чимось новим. Греки, в тому числі впливова “венеціанська група”, у Львові діяли за подібною схемою, як і їх земляки у сусідніх Молдавії, Волощині та теренах Балканського півострова [52, с. 301]. Інтеграції передувало набуття ними нерухомості, створення торгівельних об’єднань. Наступним кроком була підтримка та розбудова шкіл, книгодрукування (в тому числі місцевими мовами), спроби впливу та

посилення своїх позицій через локальні православні церковні інституції. Ідеально, коли відбувалось поєднання всіх факторів [53, с. 83]. Саме таким і слід вважати львівський випадок.

Щоправда, кожна ситуація мала свою динаміку та зазнавала корекцій. Після спустошливих для Речі Посполитої подій 1648 – 1655 рр. у львівському братстві залишилося менше двох десятків активних осіб. У цій критичній ситуації, греки отримали шанс «захопити» в товаристві чільні позиції. Вже під час засідання 13 січня 1656 р. до братства було прийнято «старих» та новоприбулих греків Григорія Папару, Андрія Альвізія, Стефана Аверковича та молодого Лавришевича [42, с. 168]. Це змінило чисельну перевагу на користь греків. На наступних зборах до товариства зарахували Петра Афендика, котрий сплатив перший внесок у сумі 3 зл. [54, с. 1-54].

Але, вже через три роки етнічне співвідношення у товаристві знову було на користь українців. У реєстрі 1659 р. у списках братчиків занотовано лише шістьох греків: І. Мазаракія, Теодора Яневича, Стефана Нестеровича, Г. Папару, Андрія Альвізія, П. Афендика [15, с. 13]. З часом греків у товаристві знову стало більше, і вони склали майже половину від усіх членів [15, с. 24]. Та навіть ця кількісна пропорція не відповідала їхньому реальному впливові на братство. Займаючись переважно економічною діяльністю, такі греки як А. Альвізій [42, с. 195], у більшості випадків були відсутніми на засіданнях.

Фінансова підтримка з боку греків була для братства важливою. Наприклад, у 1649 р. коли під тиском магістрату Ставропігія була змушена виплатити три тисячі злотих як частину викупу, яку польське військо передало татарам після Зборівської битви. Рахунки братства чітко засвідчили, що 700 зл., які надав братчик І. Мазаракі, були вирішальними [55, с. 15]. Фінансову солідарність із своїми одновірцями у цій справі виявили й інші греки [56, с. 15].

О. Балабан з Яніни в 1642 р. дав кошти на відновлення каплиці Трьох Святителів [19, с. 175-180; 26, с. 58]. Завдяки його фінансуванню у 1671 р. було обновлено інтер'єр каплиці Трьох Святителів. Замовлення на її розпис отримав маляр Олександр Ляницький [56, 33]. Для братського шпиталю, Габріель та Варвара Лангиші передали у 1636 р. суму 1700 зл. [1, с. 231]. Інколи, позапланові виплати без дольової участі греків були б просто неможливими. В 1660 р., коли до міста з візитом приїхав король Ян Казимир, місто виставило православній громаді податок на нерухомість на суму 3000 зл. за рахунок якого намагалось покрити видатки з утримання королівського почту. О. Балабан тоді надав Ставропігії грошову підтримку на суму 150 зл. [57]. Великі суми були вплачені Василем Григоровичем Афендиком, Кіріаком Ісаровичем, А. Альвізієм [13, с. 323]. Проте ці видатки не відлякували нових членів, що хотіли долучитись до товариства. 2 липня 1689 р. до братства приєдналися Георгій Грегоріус (Γεωργιος Γρεγοριους) та Яніс Ніколаї (Γανης Νικολαι) [1, с. 11].

Наприкінці XVII ст. у реєстрі грецьких меценатів було сім осіб, котрі загалом внесли до братської скарбнички 10,5 тис. зл. За умов несприятливої ситуації, що склалась в Речі Посполитій, така матеріальна підтримка була для братства дуже на часі [5, с. 51]. Складки що їх платили братчики йшли і на різноманітні внутрішні потреби. Ставропігія матеріально підтримувала своїх членів, втім і грецького походження. У 1588 р. купці Михайло Паламідіс та Бернард Гампіаліс отримали з каси товариства позику на суму 836 зл. 15 гр. [15, с. 36]. У 1650 р. братство надало Миколі Гречину, мешканцеві Краківського передмістя, фінансову допомогу у розмірі 30 зл. для викупу сина з татарського полону [42, с. 549]. Деякі греки мали перед братством заборгованості, до моменту остаточного погадження яких минало навіть кілька років [58]. В 1633 р. через надання пільгових позик братчики намагались витягти з біди «упадлого брата» Янія Савеловича Грека [15, с. 26].

Інформацію про складки на підтримання православного життя у Львові та його передмістях зустрічаються і в інших документах. Окрім Ставропігійського братства кошти від грецьких купців надходили і для Богоявленського православного братства що діяло на Галицькому передмісті Львова. Тамтешні братчики тричі звертались до грецьких купців котрі перебували під час торгів у місті, з проханням пожертвувати гроші на їх церкву. Як результат — за першим заходом було зібрано 84 зл., за другим – 26 зл., а за третім – 39 зл. Серед найщедріших меценатів Богоявленського братства – греки Димитрій Полпочан – 80 зл., Олексій Гречин – 10 зл. [15, 26]. Позаяк і в цьому випадку, коли професійні інтереси не дозволяли таким купцям брати активну повсякденну участь у громадському житті, фінансова підтримка товариства була єдиним можливим виявом солідарності. Те, що багатіями, що співфінансували товариства в їх активностях, були купці грецького походження – лише збіг обставин.

Помітна грецька активність поступово зникає в Ставропігійському братстві лише наприкінці XVII ст. Втрата Львовом позиції провідного ринку у торгівлі Речі Посполитої зі Сходом у сукупності із змінами що запанували на глобальних ринках, помітно вплинула на кількість грецьких купців що прибували до регіону. Змінювались часи, реформувалась структура самої братської інституції та завдань що вона перед собою ставила. Прихильність до традицій та “грецької віри” набувала у Львові дещо іншого виміру. Очевидно, що греки не сприйняли рішення братства про підпорядкування Римові. Після 1708 р. їхні підписи більше не зустрічались у документах братства [13, с. 261].

Формальним прощанням із “грецькою спадщиною” можна вважати подію що трапилась у 1725 р. За рішенням керівників, давні грецькі книги з бібліотеки (з огляду на те «...що вони віддавали схизмою») братчики обміняли якомусь східному купцеві на гроші та багаті шати, використавши кошти від їх продажу для придбання церковного начиння [19, с. 247].

Список використаної літератури

1. Крыловский А. С. Львовское Ставропигийское братство: Опыт церковно-исторического исследования / А. Крыловский. – Киев : Тип. Имп. ун-та Св. Владимира, 1904. – 578 с. ; Krylovskiy A. S. Lvovskoe Stavropigiyskoe bratstvo: Opyt tserkovno-istoricheskogo issledovaniya / A. Krylovskiy. – Kiev : Tip. Imp. un-ta Sv. Vladimira, 1904. – 578 s.
2. Зубрицький Д. Хроніка міста Львова / наук. ред. : Я. Дашкевич, Р. Шуст; перекл. з польськ. І. Сварника; комент. М. Капралія. – Львів : Центр Європи, 2002. – 602 с. ; Zubrytskyi D. Khronika mista Lvova / nauk. red. : Ya. Dashkevych, R. Shust; perekl. z polsk. I. Svarnyka; koment. M. Kapralia. – Lviv : Tsentrv Yevropy, 2002. – 602 s.
3. Клименко П. Цехи в Україні / П. Клименко. – Т. I : Суспільно-правні елементи цехової організації. – Київ : Друкарня Всеукраїнської Академії Наук, 1929. – 200 с. ; Klymenko P. Tsekhy v Ukraini / P. Klymenko. – Т. I : Suspilno-pravni elementy tsekhovoi orhanizatsii. – Kyiv : Drukarnia Vseukrainskoi Akademii Nauk, 1929. – 200 s.
4. Ісаєвич Я. Бібліотека Львівського братства / Я. Ісаєвич // Бібліотекознавство та бібліографія. – 1966. – Вип. 3. – С. 126 – 132 ; Isaievych Ya. Biblioteka Lvivskoho bratstva / Ya. Isaievych // Bibliotekoznavstvo ta bibliohrafiia. – 1966. – Vyp. 3. – S. 126 – 132.
5. Ісаєвич Я. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI – XVII ст. / Я. Ісаєвич. – Київ : Наукова думка, 1966. – 248 с. ; Isaievych Ya. Bratstva ta yikh rol v rozvytku ukrainskoi kultury XVI – XVII st. / Ya. Isaievych. – Kyiv : Naukova dumka, 1966. – 248 s.
6. Ісаєвич Я. Архів Львівського братства (XVI – XVIII ст.) / Я. Ісаєвич // Архіви України. – 1968. – № 1. – С. 88 – 93 ; Isaievych Ya. Arkhiv Lvivskoho bratstva (XVI – XVIII st.) / Ya. Isaievych // Arkhivy Ukrainy. – 1968. – № 1. – S. 88 – 93
7. Ісаєвич Я. “Греческое” и “латинское” наследие в украинской и белорусской

культуре XIV – XVIII вв. Символическое значение и реальное содержание / Я. Исаевич // Славяне и их соседи: Греческий и славянский мир в средние века и раннее новое время : (тез. XIII конф.) / редкол. : Б. Н. Флоря (отв. ред.) и др. – Москва : ИБС, 1994. – С. 52 – 54 ; Isaevich Ya. “Grecheskoe” i “latinskoe” nasledie v ukrainskoy i belorusskoy kulture XIV – XVIII vv. Simvolicheskoe znachenie i realnoe sodержanie / Ya. Isaevich // Slavyane i ikh sosedi: Grecheskiy i slavyanskiy mir v srednie veka i rannee novoe vremya : (tez. XIII konf.) / redkol. : B. N. Florya (otv. red.) i dr. – Moskva : IBS, 1994. – S. 52 – 54

8. Исаевич Я. История Львовского Успенского братства: проблемы периодизации / Я. Исаевич // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні : матер. наук. конф., м. Львів, 4-5 квітня 1996 р. – Львів, 1996. – С. 5-8 ; Isaievych Ya. Istoriiia Lvivskoho Uspenskoho bratstva: problemy periodyzatsii / Ya. Isaievych // Uspenske bratstvo i yoho rol v ukrainskomu natsionalno-kulturnomu vidrozhenni : mater. nauk. konf., m. Lviv, 4-5 kvitnia 1996 r. – Lviv, 1996. – S. 5-8

9. Капраль М. Историография Львовского Успенского братства / М. Капраль // Україна в минулому. – Київ, Львів, 1992. - Т. 1. – С. 54-71 ; Kapral M. Istoriohrafiia Lvivskoho Uspenskoho bratstva / M. Kapral // Ukraina v mynulomu. – Kyiv, Lviv, 1992. - T. 1. – S. 54-71

10. Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження та матеріали / І. Крип'якевич. – Львів, 1994. – 394 с. ; Krypiakevych I. Lvivska Rus v pershii polovyni XVI st.: doslidzhennia ta materialy / I. Krypiakevych. – Lviv, 1994. – 394 s.

11. Паславський І. Суспільно-культурна діяльність львівського братства кінця XVI-першої половини XVII ст. в оцінці української історіографії / І. Паславський // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні : матер. наук. конф., м. Львів, 4-5 квітня 1996 р. – Львів, 1996. – С. 43-51 ; Paslavskyi I. Suspilno-kulturna diialnist lvivskoho bratstva kintsia XVI-pershoi polovyny XVII st. v otsyntsi ukrainsk i istoriohrafii / I. Paslavskyi // Uspenske bratstvo i yoho rol v ukrainskomu natsionalno-kulturnomu vidrozhenni : mater. nauk. konf., m. Lviv, 4-5 kvitnia 1996 r. – Lviv, 1996. – S. 43-51

12. Матковська О. Львівське братство. Культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. / О. Матковська, вступ. слово І. В. Паславського. – Львів : Каменяр, 1996. – 71 с. ; Matkovska O. Lvivske bratstvo. Kultura i tradytsii. Kinets KhVI – persha polovyna XVII st. / O. Matkovska, vstup. slovo I. V. Paslavskoho. – Lviv : Kameniar, 1996. – 71 s.

13. Шустова Ю. Э. Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586-1788): Источниковедческое исследование / Ю. Э Шустова. – Москва : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 648 с., ил. ; Shustova Yu. E. Dokumenty Lvovskogo Uspenskogo Stavropigiyskogo bratstva (1586-1788): Istochnikovedcheskoe issledovanie / Yu.E. Shustova. – Moskva : Rukopisnye pamyatniki Drevney Rusi, 2009. – 648 s., il.

14. Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI – XVII wieku / W. Łoziński. – Lwów : Księgarnia H. Altenberga, 1902.

15. Срібний Ф. Студії над організацією Львівської Ставропігії від кінця XVI до першої половини XVII ст. / Ф. Срібний // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. – 1912. - Т. 108, Кн. II. - С. 5-38 ; 1912. - Т. 112. – С. 59-73 ; 1913. – Т. 114. – С. 25-56 ; Sribnyi F. Studii nad orhanizatsiieiu Lvivskoi Stavropihii vid kintsia XVI do pershoi polovyny XVII st. / F. Sribnyi // Zapysky Naukovoho Tovarystva im. T. Shevchenka. – 1912. - T. 108, Кн. II. - S. 5-38 ; 1912. - T. 112. – S. 59-73 ; 1913. – Т. 114. – S. 25-56

16. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії / Б. Гудзяк, перекл. М. Габлевич, за ред. О. Турія. – Львів : Інститут історії церкви Львівської Богословської Академії, 2000. – 426 с. ; Gudziak B. Kryza i reforma: Kyivska mytropoliia, Tsarhorodskyi patriarkhat i heneza Beresteiskoi unii /

B. Gudziak, perekl. M. Hablevych, za red. O. Turii. – Lviv : Instytut istorii tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii, 2000. – 426 s.

17. Isaievych Ia. Voluntary Brotherhood. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine / Ia. Isaievych. – Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2006. – 324 p.

18. Капраль М. Історіографія Львівського Успенського братства / М. Капраль // Україна в минулому. – Київ, Львів, 1992. – Т. 1. – С. 54-71 ; Kapral M. Istoriohrafiiia Lvivskoho Uspenskoho bratstva / M. Kapral // Ukraina v mynulomu. – Kyiv, Lviv, 1992. – Т. 1. – С. 54-71

19. Зубрицький Д. Хроніка Ставропігійського братства / Д. Зубрицький, перекл. І. Сварник. – Львів : Апріорі, 2011. – 404 с. ; Zubrytskyi D. Khronika Stavropihiiskoho bratstva / D. Zubrytskyi, perekl. I. Svarnyk. – Lviv : Apriori, 2011. – 404 s.

20. Капраль М. Богоявленське братство Львова у XVIII ст.: дослідження та матеріали / М. Капраль; Національна академія наук України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Львівське відділенн. – Львів: Піраміда, 2016. – 338 с. ; Kapral M. Bohoiavlenske bratstvo Lvova u XVIII st.: doslidzhennia ta materialy / M. Kapral; Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho, Lvivske viddilenn. – Lviv: Piramida, 2016. – 338 s.

21. Сkochиляс І. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус / І. Сkochиляс; Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету. – Львів : Вид-во УКУ, 2010. – 832 с. ; Skochylias I. Halytska (Lvivska) yeparkhiia XII–XVIII stolit: orhanizatsiina struktura ta pravovyi status / I. Skochylias; Instytut Istorii Tserkvy Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu. – Lviv : Vyd-vo UKU, 2010. – 832 s.

22. Огоновський О. Історія літератури руської / О. Огоновський. – Львів, 1887. – Т. 1. – 462 с. ; Ohonovskyi O. Istoriiia literatury ruskoi / O. Ohonovskyi. – Lviv, 1887. – Т. 1. – 462 s.

22. Возняк М. С. Історія української літератури у 2-х кн. : навч. вид. / М. С. Возняк. — 2-ге вид., перероб. – Львів : Світ, 1992. – Кн. 1. – 696 с. ; Vozniak M. S. Istoriiia ukrainskoi literatury u 2-kh kn. : navch. vyd. / M. S. Vozniak. – 2-he vyd., pererob. – Lviv : Svit, 1992. – Кн. 1. – 696 s.

23. Андрей Борковский (еп.) Первый визит экзарха Кирилла Лукариса в Киевскую митрополию (1595-1597) / Андрей Борковский (еп.) // Каптеревские чтения 7. : сб. ст. Ежегод. науч. конф., г. Москва, 27-28 октября 2009 г. – Москва : Ин-т всеобщей истории РАН, 2009. – С. 129-140 ; Andrey Borkovskiy (ep.) Pervyy vizit ekzarkha Kirilla Lukarisa v Kievskuyu mitropoliyu (1595-1597) / Andrey Borkovskiy (ep.) // Kapterevskie chteniya 7. : sb. st. Yezhegod. nauch. konf., g. Moskva, 27-28 oktyabrya 2009 g. – Moskva : In-t vseobshchey istorii RAN, 2009. – S. 129-140

24. Φώτιος Αρ. Δημητράκοπουλος, Αρσένιος Ελασσόνος (1550 – 1626). Βίος και έργο / Αρ. Φώτιος. – Αθήνα, 1984. – 240 σ.

25. Дмитриевский А. Епископ Элассонский Арсений (Суздальский тожь) и его вновь открытые исторические мемуары (с предисловием) / А. Дмитриевский // Труды киевской академии. – 1898. – № 1. ; Dmitrievskiy A. Yepiskop Elassonskiy Arseniy (Suzdalskiy tozh) i ego vnov otkrytye istoricheskie memuary (s predisloviem) / A. Dmitrievskiy // Trudy kievskoy akademii. – 1898. – № 1

26. Терентьева Н. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII- XX вв.) / Н. А. Терентьева. – Киев : Аквилон-Пресс, 1999. – 352 с. ; Terenteva N. Greki v Ukraine: ekonomicheskaya i kulturno-prosvetitelskaya deyatelnost (XVII- XX vv.) / N. A. Terenteva. – Kiev : Akvilon-Press, 1999. – 352 s.

27. Kuczara K. Arsenios z Elassonu – Grek w służbie Cerkwi prawosławnej we Lwowie / K. Kuczara // *Przegląd Historyczny*. – 2010. – 101/1. – S. 89-99
28. Дмитриевский А. Архиепископ Элассонский Арсений и мемуары его из истории русской истории по рукописи трапезунтского Сумелийского монастыря / А. Дмитриевский. – Киев : тип. Имп. У-та св. Владимира Н.Т. Корчак-Новицкого, 1899. – 234 с. ; Dmitrievskiy A. Arkhiepiskop Elassonskiy Arseniy i memuary ego iz istorii russkoy istorii po rukopisi trapezuntskogo Sumeliyskogo monastyrya / A. Dmitrievskiy. – Kiev : tip. Imp. U-ta sv. Vladimira N.T. Korchak-Novitskogo, 1899. – 234 s.
29. Студинський К. “Адельфотес”, граматика видана у Львові в р. 1591 / К. Студинський // *Записки Наукового Товариства ім. Шевченка*. – 1895. – Т. 7. – С. 1-42 ; Studynskiy K. “Adelfotec”, hramatyka vydana u Lvovi v r. 1591 / K. Studynskiy // *Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka*. – 1895. – Т. 7. – С. 1-42
30. Флоря Б. М. Східні патріархи і західноруська церква / Б. М. Флоря // *Український історичний журнал*. – 1996. - № 1. – С. 45-51 ; Floria B. M. Skhidni patriarkhy i zakhidnoruska tserkva / B. M. Floria // *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. – 1996. - № 1. – С. 45-51
31. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / І. Шевченко; під ред. А. Ясіновського. – Львів : Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. – 250 с. ; Shevchenko I. Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom. Narysy z istorii kultury do pochatku XVIII stolittia / I. Shevchenko; під ред. А. Yasinovskoho. – Lviv : Instytut Istorii Tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii, 2001. – 250 s.
32. Подзвінне // *Словник української мови в 11-ти т.* / за ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1975. – Т. 6 : П- Поїти. – С. 740 ; Podzvinne // *Slovyk ukraïnskoi movy v 11-ty t.* / za red. I. K. Bilodida. – Kyiv : Naukova dumka, 1975. – Т. 6 : P- Poity. – С. 740.
33. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори / В. Микитась. – Київ : Абрис, 1994. – 288 с. ; Mykytas V. Davnoukrainski studenty i profesory / V. Mykytas. – Kyiv : Abrys, 1994. – 288 s.
34. Брайчевська О. А. Митрополити-греки у політичному та культурному житті стародавньої Русі / О. А. Брайчевська // *Україна – Греція: історія та сучасність : тези II Міжнародної конференції, м. Київ, 22 – 24 лютого 1995 р.* – С. 50-51 ; Braichevska O. A. Mytropolity-hreky u politychnomu ta kulturnomu zhytti starodavnoi Rusi / O. A. Braichevska // *Ukraina – Hretsia: istoriia ta suchasnist : tezy II Mizhnarodnoi konferentsii, m. Kyiv, 22 – 24 liutoho 1995 r.* – С. 50-51.
35. Памятники, изданные Временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Киев, 1893. – Т. 3. – 764 с. ; Pamyatniki, izdannye Vremennoyu komissieyu dlya razbora drevnikh aktov, vysochayshe uchrezhennoyu pri Kievskom voennom, Podolskom i Volynskom general-gubernatore. – Kiev, 1893. – Т. 3. – 764 s.
36. Грушевський М. С. Історія України-Руси / М. С. Грушевський. – Київ-Львів, 1907. – Т. 6. – 670 с. ; Hrushevskiy M. S. Istoriiia Ukrainy-Rusy / M. S. Hrushevskiy. – Kyiv-Lviv, 1907. – Т. 6. – 670 s.
37. Monumenta Confraternitatis Stauropigianae Leopoliensis 1 / W. Milkowicz. – Leopoli : Inst. Stauropigiani, 1895. – 960 s.
38. Diplomata Statutaria a Patriarchis Orientalibus Confraternitati Stauropigianae Leopoliensi a. 1586–1592 data, cum aliis litteris coaevis et appendice. – Leopoli, 1895. – Т. 2.
39. Кметь В. До історії взаємовідносин між Львівськими єпископами та церковними братствами у XVI-на початку XVII ст. / В. Кметь // *Бюлетень громадської організації “Інтелектуально-фаховий форум”*. – 2001. - № 2(4). – С. 53-65 ; Kmet V. Do istorii vzaïemovidnosyn mizh Lvivskymy yepyskopamy ta tserkovnymy bratstvamy u XVI-na

pochatku XVII st. / V. Kmet // Biuletyn hromadskoi orhanizatsii "Intelektualno-fakhovyi forum". – 2001. - № 2(4). – S. 53-65

40. Hurmuzaki E. Documente privitoare la istoria Românilor / E. Hurmuzaki. – București, 1900. – T. 11. Suplement II. – T. 2, 3 (Doc. № 43).

41. Центральний Державний Історичний Архів у Львові (далі - ЦДІАУ у Львові). – Ф. 129. – Оп.1. – Спр. 1043. – Арк. 51 ; Tsentralnyi Derzhavnyi Istorychnyi Arkhiv u Lvovi (dali – TsDIAU u Lvovi). – F. 129. – Op.1. – Spr. 1043. – Ark. 51

42. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею (далі - АЮЗР) в 15-ти т. – Санкт-Петербург, 1863 – 1892.– Ч. 1, Т. 11 ; Akty, odnosyashchiesya k istorii Yuzhnoy i Zapadnoy Rossii, sobrannye i izdannye Arkheograficheskoyu komissieyu (dali – AYuZR) v 15-ti t. – Sankt-Peterburg, 1863 – 1892.– Ch. 1, T. 11.

43. Шустова Ю. Книга протоколов заседаний Львовского Успенского братства за 1599–1650 гг. как источник по истории книгопечатания / Ю. Шустова // Вестник РГГУ. Сер. : История. Филология. Культурология. Востоковедение. – 2011. - № 12(74). – С. 102-116 ; Shustova Yu. Kniga protokolov zasedaniy Lvovskogo Uspenskogo bratstva za 1599–1650 gg. kak istochnik po istorii knigopечатaniya / Yu. Shustova // Vestnik RGGU. Ser. : Istorija. Filologiya. Kulturologiya. Vostokovedenie. – 2011. - № 12(74). – S. 102-116.

44. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 129. – Оп.1. – Спр. 1045. – Арк. 3 ; TDIAU u Lvovi. - Fond 129. - Op. 1. - Spr. 1045. – Ark. 3.

45. Львівська Національна Бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 5 Оссолінських. – Од. зберігання. II, 2125. – Арк. 108-110, 129-131 ; Lvivska Natsionalna Biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv. – F. 5 Ossolinskykh. – Od. zberihannia. II, 2125. – Ark. 108-110, 129-131

46. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 129. – Оп.1. – Спр. 1124; TDIAU u Lvovi – Fond 129. – Op. 1. – Spr. 11124

47. Кметь В. Інвентарі Успенської та Святоонофріївської монастирських церков у Львові 1579 р. / В. Кметь // Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Серія історична. – 2000. - Вип. 35-36. – С. 494-511 ; Kmet V. Inventari Uspenskoï ta Sviatoonufriivskoï monastyrskykh tserkov u Lvovi 1579 r. / V. Kmet // Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. I. Franka. Serii i storychna. – 2000. - Vyp. 35-36. – S. 494-511

48. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 129. – Оп. 1. – Спр. 717; TDIAU u Lvovi. - Fond 129. – Op. 1. – Spr. 717.

49. Гуль О. Колегія “сорока мужів” у Львові в XVI ст.: передумови утворення та засади діяльності / О. Гуль // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич., 2014. – Вип. 17–18. – С. 90-100 ; Hul O. Kolehiiia “soroka muzhiv” u Lvovi v XVI st.: peredumovy utvorennia ta zasady diialnosti / O. Hul // Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych., 2014. – Vyp. 17–18. – S. 90-100.

50. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Спр. 1061. – Арк. 3, 54 ; TDIAU u Lvovi. – F. 52. – Op. 2. – Spr. 1061. – Ark. 3, 54

51. Краткая история Румынии: С древнейших времен до наших дней / отв. ред. В. Н. Виноградов. – Москва : Наука, 1987. – 541 с. ; Kratkaya istoriya Rumynii: S drevneyshikh vremen do nashikh dney / отв. red. V. N. Vinogradov. – Moskva : Nauka, 1987. – 541 s.

52. Luca C. Venetian Merchants in the Lower Danube Area and their role in the development of the international exchanges in the Seventeenth Century / C. Luca // Český časopis historický Ročník (The Czech Historical Review). – 2011. – Vol. 109, Issue 2. – S. 294-327

53. Cristian N. Apetrei Marele negustor grec din Modova (cca 1570-1620). Un profil colectiv din perspectivă Braudeliana / N. Cristian // Revista Istorică Seria nouă. - 2012. -

Т. XXIII, № 1-2. - Р. 65-85

54. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 129. – Оп. 1. – Спр. 1139. – Арк. 1–54; TDIAU u Lvovi. – F. 129. – Op. 1. – Spr. 1139. – Ark. 1-54

55. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 129. – Арк. 15; TDIAU u Lvovi. - F. 52. – Op. 1. – Spr. 129. – Ark. 15

56. Голубець М. Українське малярство XVI – XVII ст. під покровом Ставропігії / М. Голубець // Збірник Львівської Ставропігії. – Львів, 1921. – Т. 1. – С. 247 – 325 ; Holubets M. Ukrainske maliarstvo XVI – XVII st. pid pokrovom Stavropihii / M. Holubets // Zbirnyk Lvivskoi Stavropihii. – Lviv, 1921. – Т. 1. – S. 247 – 325

57. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 52. – Оп. 1. – Спр. 1155 ; TDIAU u Lvovi. – F. 52. – Op. 1. – Spr. 1155.

58. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 129. – Оп. 1. – Спр. 97, 705 ; TDIAU u Lvovi. – F. 129. – Op. 1. – Spr. 97, 705.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2017 р.

I. Lylo

SOME QUESTIONS OF THE PARTICIPATION OF GREEKS IN STAVROPIGIAN BROTHERHOOD IN LVIV IN THE XVI-XVIII c.

The issue of the activity of the Greek immigrants in the Lviv Stavropigian Brotherhood - a non-government institution that for many years was an represent of the interests of the local Orthodox population - was considered.

An analysis of the archives source and published materials made possible to clarify the contradictory points that were introduced in the past in historiography and as a result - led to the loss of interest from the side of the other researchers to the studying history of the Greek communities on the territory of the Polish-Lithuanian Commonwealth.

The main purpose of the research was to show how the Greeks were able to realize themselves through the presence in the Orthodox institutions. The Brotherhood was a perfect instrument for them to fulfill the practical tasks of integrating into the Polish-Lithuanian Commonwealth. At the same time Brotherhood was as institution for preserving religious and national identity. Like Catholics and Protestants who actively supported people of similar faith in the West during the period of the Reformation, the majority of Greeks who settled in Poland, integrated with the local Orthodox society. In the Early Modern period religion was the factor that united people more than their nationality and culture.

The persecution and bans from the Rome-catholic authorities, made the Greeks and Ukrainians acted as allies in Lviv. Even more, the Greek merchants became an good example as a successful dealers for Ukrainians and in the same time, was good communicators between the religious centers of the Eastern Mediterranean and the Orthodox communities of the Ukrainian and Belorussian lands of the Poland.

The majority of Greek immigrants were people who immigrated to Poland from lands under Venice control. It was an influential group that was linked by economic and family relations. In Lviv, they operated according to a similar scheme as did they are like that in Moldavia and the territories of the Balkan Peninsula. Before integration into local community Greeks are buying of real estate and created of the trade associations. The next step was to support and build a variety of institutions, book printing (including in local languages). Rich and powerful Greeks attempted to influence and strengthen their positions through Orthodox Church.

Throughout the time of the existence of the Brotherhood of the Greeks merchants provided significant financial support to it. However they did not have of decisive influence for determinative decisions. Their cooperation with the local Orthodox population was mutually beneficial. It's cooperation was built on the basis of religious identification and vision of the future.

Keywords: *Lviv, Greeks, Stavropigian Brotherhood in Lviv, Rzecz Pospolita, Orthodox Church.*

УДК 930.1"1960/1980":316.343-058.14(477)"1946–1965"

Д. В. Нефьодов

**ВИСВІТЛЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ПОВОЄННОГО РОБІТНИЦТВА УРСР (1946–1965 рр.) В РАДЯНСЬКІЙ
НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1960-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ
1980-х рр.**

Метою статті є аналіз рівня висвітлення суспільно-політичної активності повоєнного робітництва УРСР (1946–1965 рр.) в радянській науковій літературі другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр.

Встановлено, що радянська література другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. малювала далеку від реальності картину політичного життя СРСР. Політична система радянського суспільства характеризувалася в працях істориків і суспільствознавців такими рисами, як «гармонійна взаємодія і чітка організація діяльності кожної ланки», «неухильне розширення демократії, прав і повноважень Рад, громадських організацій, забезпечення соціалістичної законності і прав громадян». Зазначалося, що в умовах «розвинутого соціалізму» політична організація суспільства «набуває загальнонародний характер». Їй притаманні «ідейно-політична єдність всіх класів і верств суспільства» і «органічна єдність політичної влади і працівників».

У цій області досліджень як ні в якій іншій, відсутній реальний аналіз. Бюрократичний виконавчий апарат все більше відтискував від участі в управлінні виборні органи державних і громадських організацій. Відбувалося фактичне відсторонення трудящих, робітничого класу від процесу вироблення та реалізації політики.

Ключові слова: *УРСР, робітничий клас, повоєнна відбудова, історіографія, суспільно-політичне життя*

Радянські історики другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. велику увагу приділяли висвітленню суспільно-політичної активності робітників. Під даним терміном радянська історична наука розуміла «якості його особистості, які, проявляючись в справах, вчинках, поведінці і діяльності в сфері соціально-політичних відносин, характеризували його не тільки як працівника, а й як громадянина соціалістичного суспільства, члена колективу, громадських організацій» [1, с. 163].

Метою статті є аналіз рівня висвітлення суспільно-політичної активності повоєнного робітництва УРСР (1946–1965 рр.) в радянській науковій літературі другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр.

Різні аспекти, опосередковано тотожні з предметом нашого дослідження, містяться в дисертаціях Ю. Ніколайця [2], Ю. Лаєвської [3], працях О. Додонова [4], В. Яремчука [5], Я. Грицака [6].

За оцінкою радянських вчених, суспільно-політична активність робітників виявлялася в їхньому великому інтересу до соціальної інформації, в цілеспрямованій участі в різних зборах, лекціях, заняттях в мережі партійної і комсомольської освіти, а також в практичній громадській діяльності, яка є, на переконання істориків, вищим ступенем суспільно-політичної активності [1, с. 164].